

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
АКАДЕМИЈА ЗА СУДИИ И ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ

TAIEX WORKSHOP ON RULES OF EVIDENCE
Skopje, 10. i 11. 12. 2019.

ПРАВИЛА УТВРЂИВАЊА ЧИЊЕНИЦА У КАЗНЕНОМ ПОСТУПКУ

doc. dr. sc. Marin Mrčela
Sudac i zamjenik predsjednika
Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Sadržaj

- Dva kaznenopravna sustava; povijest, sličnosti i razlike
- Tumačenje prava (+ ESLJP)
- Hijerarhija propisa
- Načelo pravičnosti
 - Pretpostavka nedužnosti + in dubio pro reo + jednakost oružja i kontradiktornost
- Teret dokazivanja + dokazni standardi
- Izvođenje dokaza na raspravi
 - Redoslijed i načini
 - Uloga suda

2 sustava Common law - Continental law

- Materijalno pravo
 - Presedani : zakoni („judicial supremacy“)
 - Nadležnosti
- Postupak
 - Accusatorial/adversarial (?) - inquisitorial

„Ours is the accusatorial as opposed to the inquisitorial system. Such has been the characteristic of Anglo-American criminal justice since it freed itself from practices borrowed by the Star Chamber from the Continent whereby the accused was interrogated in secret for hours on end.“

Watts v. Indiana, 338 U.S. 49, 54

Akuzatorni

- Engleska, ali:
 - Sud Zvezdane komore (The Court of Star Chamber): tortura, zakletva
 - Služio kralju kao alat za progon političkih protivnika (puritanaca); 1641. kralj Charles I je bio prisiljen sazvati Parlament koji ukida Sud
- SZK spominje i VS USA:

„No doubt the constitutional privilege [against self incrimination] was aimed at a more far-reaching evil - a recurrence of the Inquisition and the Star Chamber, even if not in their stark brutality“. Ullman v. United States, 350 U.S. 422 (1956)

Akuzatorni - obilježja

- Anglo-američki (USA, Engleska ...)
 - Stranačka istraga (ne tužilačka!); dužnost otkrivanja
 - Rasprava; pasivna uloga suca, nadgleda spor
 - Rasprava; pasivna uloga sudaca, ali 614 FRE USA
 - Presuda; porota
 - Žalba ograničena (činjenice utvrđuje porota)

Inkvizitori - obilježja

- Inkvizitori; Rimsko pravo, Njemačka - „Kontinentalno pravo“
 - Tortura; priznanje
 - Istraga; istražni sudac, *ex officio*, *ex mero motu*
 - Rasprava; akrivna uloga sudaca
 - Presuda; profesionalni suci
 - Žalba na činjenice i pravo

2 sustava; razlike i sličnosti

- Tužiteljstvo
 - Diskrecija : načelo zakonitosti
 - Pregovaranje : priznanje/druge konsenzualne forme
- Izbor/imenovanje sudaca
 - Imenovanje; zakonodavac + izvršna vlast : sudbena vijeća
 - Izbor sudaca u nekim državama SAD-a
- Konfrontacijska klauzula (US VI. Am., Ustavi, standard ESLJP-a /hrvatski standard/)
- Dokazni standard krivnje
 - Izvan razumne sumnje : nedvojbenost/sigurnost

Preuzimanje anglo-američkih elemenata

- Tužilačka istraga (ali ne i stranačka)
- Nezakoniti dokazi (fruit of poisonous tree doctrine)
- Unakrsno ispitivanje
- Konsenzualni oblici + tužilačka diskrecija
- Izvan razumne sumnje
- Društveno koristan rad?
- Probacija?

Preuzimanje anglo-američkih elemenata

- Nepreneseni/neprenosivi elementi:
 - Porotni sustav
 - Suđenje djetetu kao odrasloj osobi
 - Hearsay pravilo
 - Okrivljenik kao svjedok
 - Sentencing guidance manual?
 - Smrtna kazna?

Due process (5th + 14th Am. US)	Načelo pravičnosti (članak 6. EKLJP)
Obavijest o optužbi i razlozima za optužbu	Obavijest o prirodi i razlozima optužbe
Nepriistrani sud	Pristup sudu; neovisan i nepristran, utvrđen zakonom
Prisutnost javnosti	Javna suđenja
Pravo na podnošenje dokaza (pozvati svjedoke)	Konfrontacijsko pravo
Pravo znati protivne dokaze	Kontradiktornost postupka
Unakrsno ispitivanja	Konfrontacijsko pravo, ne traži se način ostvarenja
Mogućnost zastupanja po odvjetniku	Pravo da se brani sam ili uz pravnu pomoć
Odluka utemeljena na predstavljenim dokazima	Načelo neposrednosti
Zapisnik o izvedenim dokazima	Pravo na obrazloženu odluku
Pisani obrazloženi razlozi za odluku	Pravo na obrazloženu odluku
Sudski nadzor	Pristup sudu; neovisan i nepristran, utvrđen zakonom

Tumačenje prava

- Tumačenje zakona (Ustava, prava)
 - "Jasna je nadležnost i dužnost suda da kaže što je zakon" (Marshall, Marbury v. Madison 5U.S. 137 (1803))
 - "Mi smo pod Ustavom, ali Ustav je ono što suci kažu da je Ustav" (C.E. Hughes, 1907.)
 - ESLJP - "autonomna značenje"
 - "Ustav je, naime, u konačnici - ono što Ustavni sud kaže da je Ustav." (Izdv. mišlj. MŠ U-I-5807/16. i dr.)
 - VSRH - suoptuženik - svjedok!
- Članak 141. Ustava RH - međunarodni ugovori su iznad zakona

Tumačenje prava

- VE - EKLJP = Ustav - standardi podudarni, sudovi mogu izravno primjenjivati konvencijsko-ustavne standarde
 - Zakon ili propis protivan EKLJP se može naći vrlo teško
- EU pravo - drukčije!
- Ustav (više) ne kontrolira odnos domaćeg i prava EU - norme EU se primjenjuju izravno na temelju samog članstva u EU
- Nacionalni sud mora izuzeti iz primjene domaću normu ako je suprotna pravu EU i ne treba prije toga tražiti ili čekati odluku zakonodavca ili ustavnog suda (C-106/77., Simmenthal II; uvoz govedine)

Tumačenje prava - ESLJP - hijerarhija

- svaka nesuglasnost nacionalnog zakona s Konvencijom ujedno znači i nesuglasnost nacionalnog zakona s načelom vladavine prava propisanim člankom 3., načelom ustavnosti i zakonitosti propisanim člankom 5. i načelom monizma nacionalnog i međunarodnog prava propisanim člankom 134. Ustava.
- praksa ESLJP, iako formalno nije izvor prava, predstavlja najznačajniji oblik tumačenja Konvencije, a time i svih propisa koji su po snazi ispod nje

ESLJP autonomna tumačenja postojećih pojmova

- **Criminal charge** - službena obavijest pojedincu koju izdaje nadležno tijelo o tvrdnjama da je počinio kazneno djelo
- **Tribunal (sud)** - sudbena funkcija; odlučuje o stvarima iz svoje nadležnosti na temelju pravnih pravila i postupka provedenog na propisani način
- **Reasonable time** - Razni činitelji (složenost predmeta, ponašanje podnositelja, suda itd.)
- **Reasonable doubt** - postojanje činjenica ili obavijesti koje bi zadovoljile objektivnog promatrača da je osoba na koju se odnose mogla počiniti kazneno

ESLJP autonomna tumačenja postojećih pojmova

- **Witness** - bilo koji dokaz za protiv okrivljenika
- **Deprivation of Liberty** - objektivni element (znatno vremensko zadržavanje u ograničenom prostoru) + subjektivni element (osoba nije dala pristanak)
- **Penalty** - mjera nakon osude za kazneno djelo (težina, priroda i svrha, kvalifikacija u domaćem pravu, postupci vezani uz njeno usvajanje i izvršenje)
- **Law** - domaće zakonodavstvo + podzakonski akti, sudska praksa (dostupnost i predvidljivost)

ESLJP autonomna tumačenja „novih“ pojmova

- **Investigation** - (2 i 3) učinkovita - brza, neovisna, djelotvorna, podložna kontroli javnosti, treba dovesti do utvrđivanja i kažnjavanja odgovornih za zlostavljanje, nestanak ili smrt osobe
- **Right to acces to court** - (6) ograničenje ne smije narušiti samu bit prava
- **Equality of arms** - (6) razumna prilika iznijeti svoje argumente u uvjetima koji je ne stavlja u bitno nepovoljniji položaj prema drugoj strani
- **Adversarial proceeding** - (6 kontradiktornost) mogućnost da saznaju za dokaze protivne strane i da se na njih očituju

ESLJP autonomna tumačenja „novih“ pojmova

- **Right to remain silent** - (6) svatko optužen za kazneno djelo ima pravo na šutnju
- **Privilege against selfincrimination** - (6) pravo ne doprinositi inkriminiranju samoga sebe. To pravo znači da optužba nastoji dokazati tvrdnje protiv okrivljenika bez dokaza koji su pribavljeni prisilom ili zlostavljanjem
- **Reasoned decision**- (6) obrazloženje utemeljeno na objektivnim mjerilima koje pokazuje da su stranke saslušane (zaštita prava obrane)
- **Waiver of procedural guarantees** - (6) nedvosmisleno + minimalne razmjerne mjere zaštite (upozorenje)

Načelo pravičnosti EKLJP

"u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da ... sud pravično ... ispita njegov slučaj"

- pretpostavku nedužnosti (6/2)
- kontradiktornost/konfrontacija
- jednakost oružja
- obrazložena odluka
- zabrana korištenja nezakonitih dokaza (6 ili 8)
- minimalna prava obrane:
 - obavijest o optužbi
 - jezik koji razumije, tumač
 - vrijeme i mogućnost pripreme obrane
 - uvid u spis
 - branitelj-po izboru, besplatni, povjerljivost komunikacije

Načelo pravičnosti EKLJP - jednakost oružja

- Još jedan „prešutni“ dio načela pravičnosti
- „Equality of arms“, „Waffengleichheit“
- 21. 6. 1963.; X. v. Austria (ESLJP)
 - Stranka treba imati razumnu mogućnost iznijeti svoja stajališta pod uvjetima koji je neće staviti u bitno podređen položaj prema protivnoj stranci.
- Kontradiktornost - jednakost oružja
- Nejednakost u istrazi kompenzirati na raspravi

Teret dokazivanja

- Teret dokazivanja izvodi se iz pretpostavke nedužnosti (6/2 EKLJP)
- Pretpostavka nedužnosti - dva pravila:
 1. Okr. načelno nije dužan iznositi niti dokazivati svoju obranu (teret dokazivanja krivnje je na tužitelju)
 2. Raspodjela rizika nedokazanosti; sud donosi oslobađajuću kada:
 - je potpuno uvjeren u to da okr. nije kriv
 - nije potpuno uvjeren da je kriv
- Ako nije dokazano - aktivira se pretpostavka nedužnosti!

Teret dokazivanja

- Pretpostavka nedužnosti se sadržajno preklapa s *in dubio pro reo*
- *In dubio* vrijedi za pravno odlučne činjenice krivnje, ali i za:
 - kvalifikatorne okolnosti
 - neke procesnopravne činjenice (zastara)
- Zato *in dubio* ima širi opseg od pretpostavke nedužnosti
- *In dubio* nije načelo, nego pravno logičko pomagalo
 - Razlika između načela i pravila!

Teret dokazivanja

- Iznimke od pretpostavke nedužnosti!
- RH - postoje tri i to kada KZ (a ne ZKP!) prebacuje teret dokazivanja na okrivljenika:
 1. Prošireno oduzimanje imovinske koristi - ako "učini vjerojatnim" da je imovina zakonita
 2. Teško sramoćenje - ako dokaže istinitost tvrdnje
 3. Povreda dužnosti uzdržavanja - ako dokaže da iz opravdanih razloga nije mogao plaćati

Teret dokazivanja

- Tužitelj mora dokazati krivnju (elementi krivnje?)
 - Subjektivne sastavnice
 - Namjeru
 - Ubrojivost (samo ako osporava?)
 - Svijest o protupravnost (često se pretpostavlja)
 - Objektivne sastavnice djela (činjenice; pravo?)
- Tužitelj dokazuje ono što se dogodilo, ono što postoji, a ne obratno
- U RM teret jasno leži na tužitelju (403. t. 3)
- U RH nema jasne odredbe nego se izvodi iz općeg pravila i pretpostavke nedužnosti (ali Direktiva!)

Teret dokazivanja

- Što dokazuje okrivljenik?
 - Ništa, ako su dokazi tužitelja slabi
 - Ispričavajuće razloge
 - Nužnu obranu, krajnju nuždu, neubrojivost
- Tužitelj na početku ne dokazuje da nije bilo nužne obrane nego samo ako se okrivljenik na to pozove
- Zato dokazivanje nužne obrane nije prebacivanje tereta dokaza nego pitanje procesne taktike - na okrivljenom leži teret uvjeravanja suda ako se pozove na nužnu obranu (krajnju nuždu itd.)

Teret dokazivanja

- US Burden of proof ima dva značenja:
 1. Teret predlaganja - predložiti (izvesti) dokaze za određenu činjenicu - svaka stranka dokazuje činjenice svoje teze
 2. Teret uvjeravanja - presuđivača uvjeriti da je činjenica istinita - ako dokazivanje ne uspije, sud će uzeti da činjenica ne postoji (procesna posljedica)
- To isključuje dužnost suda da izvodi dokaze!
- US - Rule 614 - mogućnost ex mero motu (praksa!)
- RH - mogućnost ex mero motu (praksa!)
- RM - samo nadvještačenje

Dokazni standardi - USA

- Količina, vrsta, vjerodostojnost dokaz
- Parnica
 - *Preponderance of the Evidence* - prevaga dokaza
 - Više vjerojatno da se dogodilo nego da nije (51%)
 - *Clear and Convincing* (viši standard)
 - Znatno vjerojatnije da jest nego da nije (*high probability*, visoka vjerojatnost)
 - Upravno pravo; *substantial evidence* (znatni dokazi) - stranka treba osigurati toliko dokaza da razumna osoba može prihvatiti određeni zaključak

Dokazni standardi - USA - kazneno

1. *Beyond reasonable doubt* (krivnja) - jedini logičan zaključak koji može biti izveden iz dokaza je da je optuženik počinio kazneno djelo
 - Ne traži se matematička nego moralna sigurnost; *Victor v. Nebraska*, 511 US 1. (1994)
2. *Probable cause* (4th Am.) - praktična i zdravorazumska odluka da postoji razumna vjerojatnost; *Illinois v. Gates*, 462 US 213 (1983)
3. *Reasonable belief* (ocjena policijskog postupanja) - zaključak razumno utemeljen u svjetlu okolnosti

Dokazni standardi - USA - kazneno

4. *Reasonable suspicion* (ocjena policijskog postupanja) - kada policajac uoči neobično ponašanje za koje, s obzirom na iskustvo, može razumno zaključiti da predstoji kriminalno ponašanje ili da osoba može biti naoružana i opasna; Terry v. Ohio 392 US 1 (1968)
5. *Credible Evidence* (cjena dokaza) - dokaz koji nije nužno istinit ali vrijedi da ga porota razmotri.
 - Prirodan, razuman i moguć = vjerodostojan

Dokazni standardi -

- Nema definicije!
- Osnove sumnje; uhićenje, pritvor, PDR ...
- Osnovana sumnja; tužitelj pokreće postupak, istražni zatvor, istraga
- Sumnja; vještačenja, pretraga
- Vjerojatno; nadzor pisama, pretraga (ako osoba ima oružje) ...
- Ozbiljna vjerojatnost; da branitelj pere novac, da će okrivljenik postupiti protivno uvjetima jamstva
- Osuda: ako sud nedvojbeno utvrdi

Dokazni standardi -

- Основи на сомневање (21 т. 14) - spoznaja koja se na temelju kriminalističkog znanja i iskustva može smatrati za dokaz da je počinjeno kazneno djelo
- Основано сомневање (21 т. 15) - viši stupanj sumnje utemeljen na pribavljenim dokazima koji upućuju na zaključak da je određena osoba počinila kazneno djelo
- Веројатно - 252: PIM
- Сомневање - 248; psihijatrijsko vještačenje itd.
- Сигурност, определен степен на веројатност - 220; препознавање
- Надвор од разумно сомневање (403/3)

Dokazni standardi -

- "osnov sumnje" je skup činjenica koje posredno ukazuju da je učinjeno krivično delo ili da je određeno lice učinilac krivičnog dela;
- "osnovana sumnja" je skup činjenica koje neposredno ukazuju da je određeno lice učinilac krivičnog dela;
- "opravdana sumnja" je skup činjenica koje neposredno potkrepljuju osnovanu sumnju i opravdavaju podizanje optužbe;
- "izvesnost" je zaključak o nesumnjivom postojanju ili nepostojanju činjenica, zasnovan na objektivnim merilima rasuđivanja;
- presudu sud može zasnovati samo na činjenicama u čiju je „izvesnost uveren“ (članak 16. stavak 3. ZKPRS)

Redosljed izvođenja dokaza

- Zašto je važan? - pretpostavka nedužnosti
- Lista dokaza - pripremno ročište
 - Sporno - nesporno
 - Što, tko, kada i zašto dokazuje (teret)?
- Odbijanje dokaznih prijedloga (rasprava; ESLJP)
 - je li dovoljno obrazložen?
 - je li važan za predmet optužbe?
 - može li ojačati poziciju obrane ili čak dovesti do oslobođenja? (svjedoci alibija!)
 - je li "dosadan ili tegoban"? (vexatious)

Izvođenje dokaza na raspravi

- inkvizitorne ovlasti suda bile su ograničene na dokaze koji se odnose na
 - razloge isključenja protupravnosti
 - razloge isključenja krivnje
 - činjenicu o kojoj ovisi odluka o kaznenopravnim sankcijama
 - ne samo olakotne, nego i otegotne!
- Što ako sudac vidi da postoji mogućnost neopravdanog oslobođenja? (sukob s pravima žrtve)
 - Ili sve ili ništa?
 - Što je prihvatljivije, ponekad zakinuti žrtvu ili okrivljenika?
- Sada - Vijeće - dokazi - proprio motu - SVE!
- Okr. bez branitelja? Načelo pomoći neukoj stranci!

Dokazivanje važnost stranačkog ispitivanja

- Interes stranaka - ishod postupka
- Interes suda - pravičan postupak, bez obzira na vrstu odluke, sudac je:
 - upravljač („manager“), garant i kontrolor
- (ne)dokazivanje krivnje - interes stranaka (sud pasivan) - stranka „snosi odgovornost“ za ishod postupka
- Sud - nadgleda ispitivanje, odlučuje o prigovorima na način i zakonitost ispitivanja
 - ali se ima pravo umiješati u ispitivanje

Dokazivanje na raspravi - US + bivši RH model

- Glavno ispitivanje:
 - Ispitivanje samo na **sporne** okolnosti - stranka koja je pozvala svjedoka (vještaka)
- Sugestivna pitanja moguća:
 - ako je potrebno razjasniti iskaz
 - u odnosu na osobne ili opće podatke o svjedoku ili vještaku koji nisu sporni
 - u odnosu na okolnosti koje služe osvježenju pamćenja svjedoka ili vještaka pod uvjetom da ne utječu na vjerodostojnost iskaza
 - Za razvijanje iskaza - 611 (c) FRE

Dokazivanje na raspravi - US + bivši RH model

- Unakrsno ispitivanje - svrha:
 1. „izvlačenje“ i razjašnjenje **odlučnih okolnosti**
 2. pronalaženje okolnosti koje umanjuju **vjerodostojnost ispitivane osobe**
 3. „utvrđivanje istine“ !? (Murphy on Evidence)
- Modeli:
 - vezani - samo na okolnosti iz glavnog ispitivanja
 - nevezani - na sve odlučne okolnosti (sugestivna pitana ograničena) + vjerodostojnost
 - “kompromisni” model (SAD, 611 FRE)

Dokazivanje na raspravi - US + bivši RH model

- Opseg - US; 611 (b) FRE
 - Odlučne okolnosti iz glavnog ispitivanja +
 - Okolnosti koje se odnose na vjerodostojnost svjedoka
 - Sudac može dopustiti ispitivanje dodatnih okolnosti kao kod glavnog ispitivanja
- Opseg - bivši RH model
 - O okolnostima iz glavnog ispitivanja
 - Sudac može dopustiti:
 - Pitanja o usko povezanim okolnostima iz glavnog
 - Pitanja usmjerena na vjerodostojnost svjedoka

Dokazivanje na raspravi - US + bivši RH model

- sugestivna pitanja - dopuštena (bivši RH model)
- "redovito dopuštena" (ordinarily, 611 (c) FRE
 - „vidio sam da je okrivljenik udario oštećenika“
 - smije li biti pitan nosi li leće i s koje udaljenosti je to vidio, ako to nije rekao u glavnom ispitivanju?
 - vezani - nevezani - kompromisni model
- Ako želite opširan iskaz - ispitujte, ako želite točan iskaz ne ispitujte previše jer će svjedoka uništiti sugestija (Binel)

Dokazivanje na raspravi - US + bivši RH model

- Najčešće kod unakrsnog ispitivanja (RH):
 - Sugestivno, a ne smije, kaptiozno
 - Već postavljeno (odgovoreno)
 - Nedopušteno ili nevažno
- Neki angloamerički prigovori:
 - Argumentative (raspravlja sa svjedokom)
 - Badgering ("gnjavi" svjedoka, ponavlja pitanja)
 - Indefinitive (preširoko ili neodređeno pitanje)
 - Speculation (traži nagađanje svjedoka)
 - Inflammatory (izlaže svjedoka štetnom zaključku)
- Odlučivanje o prigovorima - na prigovor ili *ex mero motu*?

Dokazivanje na raspravi - US + bivši RH model

- Smije li sudac postavljati **sugestivna** pitanja?
 - Sud nije stranka, svjedok suda ne služi (ne)utvrđivanju neke stranačke teze već razjašnjenju nejasnoća
 - Sugestivna pitanja ne priliče sucu, neprimjereno uplitanje u stranačko nadmetanje (dojam pristranosti)
- Ugroza dojma sudačke **nepriustranosti** (bilo je **zabranjeno!**)
- **614 FRE** -
 - sudac može pozvati svjedoka
 - sudac može ispitivati svjedoka kojeg su pozvale stranke
 - porota?

Dokazivanje na raspravi - US + bivši RH model

- Dodatno ispitivanje:
- obavlja stranka koja je predložila svjedoka (nakon što ga protustranka unakrsno ispita)
 - samo na pitanja postavljena tijekom unakrsnog ispitivanja
- **objašnjenje** odgovora danih na pitanja postavljena tijekom unakrsnog ispitivanja (osobito ako su odgovori bili samo "da - ne")

Najbolji model? Postoji li savršeni?

- These rules should be construed so as to administer every proceeding fairly, eliminate unjustifiable expense and delay, and promote the development of evidence law, to the end of ascertaining the truth and securing a just determination; 102
- Sud i državna tijela koji sudjeluju u kaznenom postupku dužni su istinito i potpuno utvrditi činjenice koje su od važnosti za donošenje zakonite odluke; 14/1 ZKP/77-97
- Politička intrumentalizacija načela materijalne istine

- 1/1: 2 težnje
- 3/1: pretpostavka nedužnosti + in dubio pro reo (3/2)
- 393/2: PV se brine: svestrano raspravljanje, otklanja sve što odugovlači, a ne služi razjašnjenju spornog i utvrđenju važnih činjenica
- 418/1: dokazivanje - sve činjenice koje sud i stranke smatraju da su važne za pravilno presuđenje
- 419/3: Vijeće - dokazi - proprio motu - sve
- 453 t. 3: ako "nije dokazano da je opt. počinio"
- 455/1: osuđujuća "sud će izreći ako nedvojbeno utvrdi"
- 467 t. 3.: žalba zbog pogrešno ili nepotpuno

- 1/1: objektivni i pravičan postupak + 2 težnje
- 2/1: pretpostavka nedužnosti + in dubio pro reo (4)
- 385/1: „Predsjednik vijeća kontrolira način i redoslijed...i po potrebi za utvrđivanje istine.“
- 394/2: *proprio motu* samo nadvještačenje
- 403. t. 3: ako tužitelj „...nije izvan razumne sumnje dokazao da je optuženik...“
- Osuđujuća?
- 414 t. 2.: žalba zbog pogrešno (ne i nepotpuno)

Na kraju

- Angloamerički - kontinentalni model
- Jesu li strani elementi pomogli, jesmo li pravičniji, bolji, djelotvorniji?
 - 4 P - pronaći, proučiti, prilagoditi, primijeniti - NE prepisati
- Praksa ESLJP-a je praktično izvor prava
- Pravično u razumnom roku
- Odluke treba jednostavno obrazložiti

Hvala na pažnji

dr. sc. Marin Mrčela, doc.
marin.mrcela@vsrh.hr